

BELGISCHE KAMER VAN
VOLKSVERTEGENWOORDIGERS

15 februari 2000

VOORSTEL

**tot oprichting van een parlementaire
onderzoekscommissie belast met het
vaststellen van de precieze omstandigheden
waarin Patrice Lumumba werd vermoord en
van de eventuele betrokkenheid daarbij van
Belgische politici**

VOORSTEL

**tot oprichting van een parlementaire
onderzoekscommissie belast met het
onderzoek naar de moord op
Patrice Lumumba**

VERSLAG

NAMENS DE COMMISSIE VOOR
DE BUITENLANDSE BETREKKINGEN
UITGEBRACHT DOOR MEVROUW **Claudine DRION**

INHOUDSOPGAVE

I. Inleiding	3
II. Artikelsgewijze bespreking en stemmingen	8

Voorgaande documenten :

Doc 50 **312/ (1999- 2000)** :

001 : Voorstel van de heer Bacquelaine c.s.

002 : Amendementen.

Zie ook :

004 : Tekst aangenomen door de commissie.

Doc 50 **311/ (1999- 2000)** :

001 : Voorstel van de heer Annemans.

CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS
DE BELGIQUE

15 février 2000

PROPOSITION

**visant à instituer une commission d'enquête
parlementaire chargée de déterminer
les circonstances exactes de l'assassinat
de Patrice Lumumba et l'implication
éventuelle des responsables politiques
belges dans celui-ci**

PROPOSITION

**visant à instituer une commission
parlementaire d'enquête sur l'assassinat
de Patrice Lumumba**

RAPPORT

FAIT AU NOM DE LA COMMISSION
DES RELATIONS EXTÉRIEURES
PAR MME **Claudine DRION**

SOMMAIRE

I. Discussion générale	3
II. Discussion des articles et votes	8

Documents précédents :

Doc 50 **312/ (1999- 2000)** :

001 : Proposition de M. Bacquelaine et consorts.

002 : Amendements.

Voir aussi :

004 : Texte adopté par la commission.

Doc 50 **311/ (1999- 2000)** :

001 : Proposition de M. Annemans.

**Samenstelling van de commissie op datum van indiening van het verslag/
Composition de la commission à la date du dépôt du rapport :**

Voorzitter / Président : Geert Versnick

A. — Vaste leden / Membres titulaires

VLD Stef Goris, Fientje Moerman, Geert Versnick.
CVP Mark Eyskens, Karel Pinxten, Herman Van Rompuy.
Agalev-Ecolo Claudine Drion, Leen Laenens.
PS Yvon Harmegnies, Patrick Moriau.
PRL FDF MCC Daniel Bacquelaïne, Georges Clerfayt.
Vlaams Blok Guido Tassenhoye, Francis Van den Eynde.
SP Eric Derycke.
PSC Jacques Lefevre.
VU&ID Ferdy Willems.

B. — Plaatsvervangers / Membres suppléants

Jan Eeman, Guy Hove, Martial Lahaye, Jef Valkeniers.
Pieter De Crem, Marc Van Peel, N., N.
Mirella Minne, Fauzaya Talhaoui, Lode Vanoost.
José Canon, Jacques Chabot, Jean-Pol Henry.
François-Xavier de Donnée; Denis D'hondt, Philippe Seghin.
Roger Bouteca, Alexandra Colen, Luc Sevenhans.
Fred Erdman, Dirk Van der Maelen.
Jean-Pierre Grafé, Raymond Langendries.
Danny Pieters, Els Van Weert.

AGALEV-ECOLO	:	Anders gaan leven / Ecologistes Confédérés pour l'organisation de luttes originales	
CVP	:	Christelijke Volkspartij	
FN	:	Front National	
PRL FDF MCC	:	Parti Réformateur libéral - Front démocratique francophone-Mouvement des Citoyens pour le Changement	
PS	:	Parti socialiste	
PSC	:	Parti social-chrétien	
SP	:	Socialistische Partij	
VLAAMS BLOK	:	Vlaams Blok	
VLD	:	Vlaamse Liberalen en Democraten	
VU&ID	:	Volksunie&ID21	

<i>Afkortingen bij de nummering van de publicaties :</i>		<i>Abréviations dans la numérotation des publications :</i>	
DOC 50 0000/000:	Parlementair document van de 50e zittingsperiode + het nummer en het volgnummer	DOC 50 0000/000 :	Document parlementaire de la 50e législature, suivi du n° et du n° consécutif
QRVA	: Schriftelijke Vragen en Antwoorden	QRVA	: Questions et Réponses écrites
HA	: Handelingen (Integraal Verslag)	HA	: Annales (Compte Rendu Intégral)
BV	: Beknopt Verslag	CRA	: Compte Rendu Analytique
PLEN	: Plenum	PLEN	: Séance plénière
COM	: Commissievergadering	COM	: Réunion de commission

<i>Officiële publicaties, uitgegeven door de Kamer van volksvertegenwoordigers</i>		<i>Publications officielles éditées par la Chambre des représentants</i>	
<i>Bestellingen :</i>		<i>Commandes :</i>	
Natieplein 2		Place de la Nation 2	
1008 Brussel		1008 Bruxelles	
Tel. : 02/ 549 81 60		Tél. : 02/ 549 81 60	
Fax : 02/549 82 74		Fax : 02/549 82 74	
www.deKamer.be		www.laChambre.be	
e-mail : alg.zaken@deKamer.be		e-mail : aff.generales@laChambre.be	

DAMES EN HEREN,

Uw commissie heeft deze voorstellen besproken tijdens haar vergaderingen van 12 januari en 2 februari 2000.

Tijdens de eerste vergadering, die gewijd was aan de algemene bespreking, hebben de deelnemers een zeer groot aantal elementen aangebracht met suggesties voor verschillende sporen (omwille van de duidelijkheid brengt dit verslag een thematische weergave van die eerste bespreking).

Aangezien beide voorstellen zijn ingediend na een tijdens de commissievergadering van 8 december 1999 gehouden interpellatie, die aanleiding heeft gegeven tot een ruime gedachtewisseling tussen de vice-eerste minister en minister van Buitenlandse Zaken en de leden van de commissie (zie BV 50 COM 058), is aan de bespreking van de voorstellen geen inleiding door de indieners voorafgegaan.

Volledigheidshalve moet worden vermeld dat het verzoek om spoedbehandeling dat de indiener van voorstel nr. 311 had geformuleerd, door de plenaire vergadering van de Kamer tijdens de inoverwegingneming van de voorstellen op 9 december 1999 niet werd ingewilligd.

I. — ALGEMENE BESPREKING

- Is de oprichting van een parlementaire commissie verantwoord?

De heer Daniel Bacquelaine (PRL FDF MCC), indiener van voorstel nr. 312, zegt dat de beschuldigingen van Ludo De Witte niet zomaar voor waarheid moeten worden aangenomen, maar vindt niettemin dat enige opheldering geboden is; vandaar zijn voorstel om een parlementaire onderzoekscommissie op te richten.

De heren Ferdy Willems (VU & ID), Geert Versnick (VLD), mevrouw Leen Laenens (Agalev-Ecolo) en de heer Francis Van den Eynde (Vlaams Blok) komen om de beurt aan het woord, maar vechten deze analyse niet aan.

De heer Herman Van Rompuy (CVP) daarentegen heeft reserves. Hij vindt dat dit onderwerp de Belgische samenleving nauwelijks bezighoudt — in tegenstelling tot de moord op honderden Belgen in Congo aan het begin van de jaren zestig; als er al een commissie moet worden opgericht, moet die zich veeleer bezighouden met dit laatste vraagstuk.

MESDAMES, MESSIEURS,

Les présentes propositions ont été examinées par votre commission lors de ses réunions des 12 janvier et 2 février 2000.

La première de ces discussions, consacrée à la discussion générale, a vu les participants passer en revue un très grand nombre d'éléments en suggérant diverses pistes (dans un souci de clarté, le présent rapport rend compte de cette première discussion de manière thématique).

Le dépôt des deux propositions faisant suite au développement, durant la réunion de la commission du 8 décembre 1999, d'une interpellation sur « l'assassinat de Lumumba », laquelle avait été l'occasion d'un large échange de vues entre le vice-premier ministre et ministre des Affaires étrangères et les membres de la commission (cf. CRA 50 COM 058), l'examen des propositions n'a pas été précédé d'une introduction de la part des auteurs.

Pour être complet, il convient de mentionner que l'urgence, demandée par l'auteur de la proposition n° 311, n'avait pas été accordée par la Chambre, siégeant en séance plénière, lors de la prise en considération des propositions le 9 décembre 1999.

I. — DISCUSSION GÉNÉRALE

- La création d'une commission parlementaire se justifie-t-elle ?

M. Daniel Bacquelaine (PRL FDF MCC), auteur de la proposition n° 312, déclare que, si les accusations de Ludo De Witte ne doivent pas être prises pour argent comptant, elles méritent cependant un travail de clarification — de là sa proposition de créer une commission parlementaire.

MM. Ferdy Willems (VU & ID), Geert Versnick (VLD), Mme Leen Laenens (Agalev-Ecolo) et M. Francis Van den Eynde (Vlaams Blok), qui interviennent tour à tour dans la discussion, ne remettent pas en cause cette analyse.

Au contraire, *M. Herman Van Rompuy (CVP)*, exprime des réserves. Il estime que ce thème n'occupe guère la société belge — à la différence de l'assassinat au début des années soixante de centaines de Belges au Congo ; si une commission devait être créée, c'est donc plutôt sur cette dernière question qu'elle devrait se pencher.

Ook de heer Erik Derycke (SP) is van mening dat dit thema de bevolking nogal onberoerd laat. Hij besluit eruit dat in ieder geval met de grootste omzichtigheid zal moeten worden te werk gegaan.

- Moet voor de formule «waarheidscommissie» worden gekozen?

Die formule wordt achtereenvolgens te berde gebracht door de heren Geert Versnick (VLD), Daniel Bacquelaine (PRL FDF MCC) en Erik Derycke (SP), maar wordt telkens verworpen.

De heer Versnick verwijst naar de handleiding *International guidelines for the creation and operation of truth commissions* en de heer Derycke naar de recente gevallen in Guatemala en Zuid-Afrika, waarna hij de belangrijkste kenmerken van de «waarheidscommissies» schetst. Beiden merken op dat die commissies zich buigen over een ruime reeks feiten, die ofwel betrekking hebben op volkenmoord, ofwel op oorlogsmisdaden, en die in een vrij recent verleden zijn gepleegd. Dit soort commissie lijkt dus niet echt aangewezen om zich in te laten met de zaak Lumumba, aangezien het gaat om een enkelvoudig feit dat zich bijna veertig jaar geleden heeft voorgedaan.

Bovendien proberen de «waarheidscommissies» doorgaans tot nationale verzoening te komen en interne verantwoordelijkheden vast te stellen.

De heer Erik Derycke (SP) geeft aan dat in het onderhavige geval de werkzaamheden van een dergelijke commissie ook gevolgen zouden kunnen hebben voor Congo.

De formule van de «waarheidscommissie» lijkt hem derhalve ongeschikt.

De heer Geert Versnick (VLD) meent dat onze wetgeving in ieder geval niet in de oprichting van dat soort commissies voorziet. Mocht alsnog voor die formule worden gekozen, dan zou eerst een wetswijziging vereist zijn...

Dezelfde spreker merkt op dat indien de formule «waarheidscommissie» niet in aanmerking blijkt te kunnen worden genomen, men daarentegen wel zou kunnen overwegen om zich op de aanpak van de «waarheidscommissies» te inspireren.

Mevrouw Leen Laenens (AGALEV-ECOLO) is het met die zienswijze eens: zij acht het immers wenselijk dat de ware toedracht van die hele periode van de Belgisch-Congolese betrekkingen, conform de logica van de «waarheidscommissie», nader zou worden belicht.

M. Erik Derycke (SP) partage le constat du caractère peu porteur de ce thème. Il en conclut qu'il faudra en tout état de cause faire preuve de la plus grande prudence.

- Faut-il recourir à la formule de la commission «vérité»?

Cette formule est évoquée successivement par MM. Geert Versnick (VLD), Daniel Bacquelaine (PRL FDF MCC) et Erik Derycke (SP) – pour être chaque fois rejetée.

M. Versnick se réfère au codex *International guidelines for the creation and operation of truth commissions* et M. Derycke aux cas récents du Guatemala et de l'Afrique du Sud pour passer en revue les principales caractéristiques des commissions « vérité ». Ils font observer que ces commissions s'appliquent à un large faisceau de faits, se rapportant soit à un génocide, soit à des crimes de guerre, et commis dans un passé relativement rapproché. Ce type de commission ne paraît dès lors pas trouver à s'appliquer à l'affaire Lumumba, puisqu'il s'agit d'un événement singulier qui s'est produit il y a déjà presque quarante ans.

De plus, les commissions « vérité » visent d'habitude à atteindre une réconciliation nationale et à établir des responsabilités internes.

M. Derycke fait observer que, dans le cas présent, le travail d'une telle commission pourrait avoir également des conséquences qui affecteraient le Congo.

La formule de la commission « vérité » ne paraît dès lors pas convenir.

M. Versnick ajoute que, de toute manière, notre législation ne prévoit pas la création de telles commissions. Le choix de cette formule nécessiterait donc une modification préalable de la législation.

Le même intervenant ajoute que, si la formule de la commission « vérité » ne paraît pas pouvoir être retenue, il serait par contre envisageable de s'inspirer de l'esprit des commissions « vérité ».

Mme Leen Laenens (AGALEV-ECOLO) rejoint ce dernier point de vue : il lui paraît en effet souhaitable de faire la lumière sur toute cette période des relations belgo-congolaises, ce qui est conforme à la logique de la commission « vérité ».

- Moet voor de formule van een «onderzoekscommissie» worden gekozen ?

Evenals de heer *Daniel Bacquelaine* (PRL FDF MCC), achten de heren *Geert Versnick* (VLD), *Ferdie Willems* (VU&ID), mevrouw *Leen Laenens* (AGALEV-ECOLO) en *Francis Van den Eynde* (Vlaams Blok) het nodig dat de Kamer ruimte zou maken voor de oprichting van een onderzoekscommissie (cf. *infra* «*Inschakeling van historici*»).

Dat een dergelijke onderzoekscommissie in ieder geval historici in de arm zal moeten nemen (cf. *infra*), neemt volgens de eerste vier sprekers evenwel niet weg dat er een onderzoekscommissie moet komen, want dat is het enige middel om alle archieven te kunnen raadplegen en alle nog levende getuigen te kunnen horen.

Die zienswijze wordt niet gedeeld door de heer *Herman Van Rompuy* (CVP), die de oprichting van zo'n onderzoekscommissie niet raadzaam vindt, want hij betwijfelt of een historisch onderzoek sereen kan verlopen als politici zich in het debat gaan mengen.

De heer *Erik Derycke* (SP) merkt op dat met een instrument als de onderzoekscommissie zo voorzichtig mogelijk moet worden omgesprongen, want buitensporig gebruik ervan zou in de ogen van de bevolking sleet op die formule kunnen brengen.

Ter afronding vestigt dezelfde spreker er de aandacht op dat de gegarandeerde toegankelijkheid van de bronnen waartoe de formule van de parlementaire onderzoekscommissie de mogelijkheid biedt, slechts voor de Belgische bronnen zal gelden. De oprichting van een onderzoekscommissie biedt daarentegen geen enkele waarborg dat men ook inzage zal kunnen nemen van VN-documenten of van inlichtingen in het bezit van buitenlandse inlichtingendiensten.

De heer *Ferdie Willems* (VU&ID) geeft aan dat de onderzoekscommissie ervoor zou moeten zorgen dat tot nu toe onvindbare maar alleszins gevoelig liggende archieven, die nog nooit door de historici werden geraadpleegd, zoals die van het Congocomité, zouden worden vrijgegeven.

- Onderwerp van het onderzoek

De heren *Ferdie Willems* (VU&ID) en *Francis Van den Eynde* (Vlaams Blok) vinden dat, als men het onderzoek niet wil zien verwateren, het beter beperkt zou blijven tot het evenement dat ten grondslag ligt aan de

- Faut-il recourir à la formule de la commission d'enquête ?

A l'instar de M. *Daniel Bacquelaine* (PRL FDF MCC), MM. *Geert Versnick* (VLD), *Ferdie Willems* (VU&ID), Mme *Leen Laenens* (AGALEV-ECOLO) et M. *Francis Van den Eynde* (Vlaams Blok) estiment nécessaire que la Chambre se donne les moyens d'une commission d'enquête (voir également ci-après «*Mandater des historiens* »).

S'ils sont d'avis qu'une telle commission d'enquête devrait, en tout état de cause, faire appel à des historiens (cf. *infra*), les quatre premiers de ces intervenants n'en estiment pas moins que la formule de la commission d'enquête s'impose, car elle seule permettra la mise à disposition de toutes les archives et l'audition de tous les témoins.

Ce point de vue n'est pas partagé par M. *Herman Van Rompuy* (CVP), qui juge inopportune la création d'une commission d'enquête parlementaire, car il lui paraît douteux que l'irruption d'hommes politiques dans le débat soit de nature à favoriser une recherche historique sereine.

M. *Erik Derycke* (SP) fait observer que l'instrument de la commission d'enquête parlementaire doit être utilisé avec la plus grande prudence, car un recours excessif à cette formule pourrait l'user dans l'opinion publique.

Enfin, le même intervenant attire l'attention sur le fait que la garantie d'accès aux sources apportée par la formule de la commission d'enquête parlementaire ne vaudra que pour les sources belges. La création d'une commission d'enquête n'offre par contre aucune garantie d'accès aux documents de l'ONU ou aux informations détenues par des services de renseignement étrangers.

M. *Ferdie Willems* (VU & ID) déclare que la commission d'enquête devrait rendre disponibles des archives qui n'ont pas encore été consultées par les historiens, comme celles du Comité Congo, jusqu'à présent introuvables mais de toute évidence sensibles.

- Objet de l'enquête

MM. *Ferdie Willems* (VU & ID) et *Francis Van den Eynde* (Vlaams Blok) déclarent qu'il convient de s'en tenir à l'événement à la base de la constitution d'une commission d'enquête, c.-à-d. les circonstances exac-

oprichting van een onderzoekscommissie, met name de precieze omstandigheden waarin Patrice Lumumba werd vermoord.

Mevrouw Leen Laenens (AGALEV-ECOLO) en de heren Herman Van Rompuy (CVP) en Erik Derycke (SP) vragen zich echter af of het wel verantwoord is die moord uit haar historisch verband te rukken.

Voor *de heer Herman Van Rompuy (CVP)* is het duidelijk dat het onderzoeksterrein moet worden uitgebreid en niet beperkt mag blijven tot de moord op de vroegere Congolese premier.

De heer Daniel Bacquelaine (PRL FDF MCC) en mevrouw Leen Laenens (Agalev-Ecolo) verklaren dat het erop aan zal komen te bepalen waar de verantwoordelijkheden en met name de politieke verantwoordelijkheden lagen.

Mevrouw Leen Laenens (AGALEV-ECOLO) preciseert dat zulks in geen geval mag betekenen dat dit tegen een bepaalde politieke partij is gericht.

- **Eventuele risico's**

De heer Ferdy Willems (VU & ID) wijst erop dat elk amalgaam met het huidige Congo zal moeten worden voorkomen.

De heer Erik Derycke (SP) gaat dieper in op die oproep tot voorzichtigheid. Hij wijst erop dat als in België op dit ogenblik onderzoek wordt verricht naar de moord op Lumumba, dat kan leiden tot een destabilisatie in Congo.

De heer Herman Van Rompuy (CVP) verwijst naar de recente uitlatingen van de missionaris Michel Hagedoren, in *De Standaard*. Hij heeft gewezen op de rol van de rassenhaat in de moord op Lumumba.

Bestaat er derhalve geen gevaar dat de werkzaamheden van een eventuele onderzoekscommissie de rassenconflicten aanwakkeren in Congo, dat reeds door oorlog wordt geteisterd?

Mevrouw Leen Laenens (AGALEV-ECOLO) vindt daarentegen dat als België met een onderzoek elke dubbelzinnigheid over zijn koloniaal verleden wil wegwerken, dat een gunstige invloed kan hebben op de betrekkingen tussen Congo en België.

De heer Herman Van Rompuy (CVP) is het daar niet mee eens. In plaats van bij te dragen tot een of andere verzoening dreigen de werkzaamheden van een even-

tes de l'assassinat de Patrice Lumumba, faute de quoi on risquerait de diluer l'enquête.

Mme Leen Laenens (AGALEV-ECOLO) et MM. Herman Van Rompuy (CVP) et Erik Derycke (SP) se demandent toutefois s'il se justifie d'isoler l'assassinat de Lumumba de son contexte historique.

Pour *M. Herman Van Rompuy (CVP)* il est clair qu'il faudra étendre le champ d'investigation et ne pas se limiter à l'assassinat de l'ancien premier ministre congolais.

M. Daniel Bacquelaine (PRL FDF MCC) et Mme Leen Laenens (Agalev-Ecolo) déclarent qu'il s'agira d'identifier les différentes responsabilités et d'établir les responsabilités politiques.

Mme Leen Laenens (AGALEV-ECOLO) précise que ceci ne doit en aucun cas être interprété comme étant dirigé contre un parti politique.

- **Risques éventuels**

M. Ferdy Willems (VU & ID) souligne qu'il faudra éviter tout amalgame avec le Congo actuel.

Cet appel à la prudence est précisé par *M. Erik Derycke (SP)* qui souligne le risque qu'une enquête menée en Belgique à l'heure actuelle sur l'assassinat de Lumumba n'entraîne des conséquences déstabilisatrices pour le Congo.

M. Herman Van Rompuy (CVP) se réfère aux propos récemment tenus dans *De Standaard* par le missionnaire Michel Hagedooren, qui a souligné le rôle des haines ethniques dans le meurtre de Lumumba.

Les travaux d'une éventuelle commission d'enquête ne risquent-ils pas dès lors de renforcer les conflits ethniques dans un Congo déjà déchiré par la guerre ?

Mme Leen Laenens (AGALEV-ECOLO) est par contre d'avis que le fait que la Belgique, en enquêtant sur son passé colonial, tente de lever toute ambiguïté sur celui-ci, est susceptible d'avoir un effet bénéfique sur les rapports entre le Congo et la Belgique.

Ce point de vue n'est pas partagé par *M. Herman Van Rompuy (CVP)*, qui estime que, loin de contribuer à une quelconque réconciliation, les travaux d'une éven-

tuele onderzoekscommissie het tegenovergestelde effect te hebben: zodra het thema Afrika wordt aangesneden, wordt het debat in België snel passioneel.

- *Inschakeling van historici*

Volgens de heren Daniel Bacquelaine (PRL FDF MCC), Geert Versnick (VLD), Ferdy Willems (VU & ID), mevrouw Leen Laenens (AGALEV-ECOLO) en de heren Herman Van Rompuy (CVP) en Erik Derycke (SP) moet voor elk onderzoek naar de omstandigheden van de moord op Patrice Lumumba een beroep worden gedaan op historici zodat de wetenschappelijke methodes van de historische kritiek in acht worden genomen.

De heren Geert Versnick (VLD) en Ferdy Willems (VU & ID) voegen eraan toe dat het beroep op wetenschappers bovendien de mogelijkheid biedt te voorkomen dat een en ander te veel wordt gemediatiseerd, wat de sereniteit van het debat niet ten goede komt.

De heer Francis Van den Eynde (Vlaams Blok) vindt daarentegen dat het inschakelen van historici er zou op neerkomen dat het parlement zichzelf buiten spel zet. Het is trouwens bedrieglijk de aanwezigheid van historici voor te stellen als een waarborg voor objectiviteit: geschiedkundigen zijn niet altijd objectief en zijn dat des te minder als het om een recent verleden gaat.

De spreker is van mening dat het in ieder geval ondenkbaar is dat de onderzoekscommissie historici belast met het onderzoek en zich ertoe beperkt hun vragen te stellen nadat ze hun verslag hebben ingediend.

De heer Geert Versnick (VLD) antwoordt dat de historici op wie eventueel een beroep wordt gedaan, hun onderzoek zouden moeten uitvoeren onder leiding van de onderzoekscommissie, maar dat die het werk van de deskundigen zou moeten begeleiden door hun tussentijdse verslagen te vragen.

Wat meer in het algemeen de fasering van de werkzaamheden betreft, is de heer Daniel Bacquelaine (PRL FDF MCC) van oordeel dat gebruik zou kunnen worden gemaakt van een werkwijze in drie stappen. Eerst dient het juridisch werkkader van de commissie te worden uitgewerkt teneinde ervoor te zorgen dat ze kan beschikken over alle nodige documenten en informatie. Vervolgens zouden de door de commissie aangezochte historici hun werk uitvoeren op grond van dat archief. Ten slotte kan de commissie zo nodig hoorzittingen houden – op grond van de conclusies van de historici –, waarna ze aanbevelingen kan doen en verantwoordelijkheden vaststellen.

tuelle commission d'enquête risqueraient d'avoir l'effet inverse : dès qu'on touche au thème de l'Afrique centrale, le débat en Belgique devient rapidement passionnel.

- *Mandater des historiens*

MM. Daniel Bacquelaine (PRL FDF MCC), Geert Versnick (VLD), Ferdy Willems (VU & ID), Mme Leen Laenens (AGALEV-ECOLO) et MM. Herman Van Rompuy (CVP) et Erik Derycke (SP) estiment que toute recherche sur les circonstances de l'assassinat de Patrice Lumumba doit faire appel à des historiens, de manière à garantir que soient respectées les méthodes scientifiques de la critique historique.

MM. Geert Versnick et Ferdy Willems ajoutent que le recours à des scientifiques permettrait en outre d'éviter le risque d'une trop grande médiatisation, préjudiciable à la sérénité du débat.

M. Francis Van den Eynde (Vlaams Blok) estime au contraire que le fait de mandater des historiens équivaudrait à une démission du Parlement. Du reste, il est fallacieux de présenter la présence d'historiens comme une garantie d'objectivité : les historiens ne sont pas toujours objectifs et lesont d'autant moins qu'ils traitent d'un passé récent.

L'intervenant estime qu'il serait en tout état de cause inconcevable que la commission d'enquête fasse faire l'enquête par des historiens et se borne à poser des questions une fois le rapport de ceux-ci déposé.

M. Geert Versnick (VLD) répond que les historiens auxquels il serait fait appel devraient faire leurs recherches sous l'égide de la commission d'enquête, mais que celle-ci devrait accompagner le travail des experts en leur demandant des rapports intérimaires.

Sur le plan plus général du phasage des travaux, M. Daniel Bacquelaine (PRL FDF MCC) estime qu'il pourrait être recouru à une méthode en trois phases. Il faudrait d'abord créer le cadre juridique de la commission, de manière à pouvoir garantir la mise à la disposition de celle-ci de tous les documents et de toutes les sources d'informations nécessaires. Les historiens mandatés par la commission travailleraient ensuite sur la base de ces archives. Dans un troisième temps, la commission, après avoir procédé, si nécessaire, à des auditions – ceci sur la base des conclusions des historiens – établirait des recommandations et dégagerait les responsabilités.

De heer Erik Derycke (SP) stelt voor dat het onderwerp van het onderzoek van de commissie wordt afgebakend aan de hand van een reeks vragen die vooraf wordt geformuleerd door de historici, die daartoe een overzicht zouden opstellen van wat daarover al is gepubliceerd. Vervolgens zou de commissie een keuze maken uit die vragen.

In verband met de historici die kunnen worden aangezocht, doet men volgens *mevrouw Leen Laenens (AGALEV-ECOLO)* en *de heer Ferdy Willems (VU&ID)* bij voorkeur een beroep op wetenschapsmensen uit een pluralistische instelling, zoals het CRISP.

De heer Herman Van Rompuy (CVP) is daarentegen van mening dat men zich niet tot één instelling mag beperken; volgens hem kiest men de deskundigen beter uit die historici die het onderwerp hebben bestudeerd.

II. — ARTIKELSGEWIJZE BESPREKING EN STEMMINGEN

Artikel 1

De heren Eyskens en Van Peel dienen twee amendementen in.

Amendement nr. 1 (Doc 50 0312/002) strekt ertoe de onderzoekscommissie de mogelijkheid te bieden het voorwerp van het onderzoek, al naar gelang zulks noodzakelijk blijkt, uit te breiden.

De heer Marc Van Peel (CVP) verwijst naar wat de heer Van Rompuy in dat verband tijdens de algemene bespreking (*zie boven*) heeft gezegd en onderstreept dat de moord op Patrice Lumumba in zijn historische context moet worden geplaatst – zo niet kan op de commissie de verdenking van vooringenomenheid rusten.

De heer Daniel Bacquelaine (PRL FDF MCC) en *mevrouw Leen Laenens (AGALEV-COLO)* vinden het redelijk dat kan worden onderzocht hoe de elementen die tot de dood van Lumumba hebben geleid, zich in historisch perspectief tot elkaar verhouden.

De heer Daniel Bacquelaine (PRL FDF MCC) vraagt zich evenwel af of het niet verkieslijk ware een welbepaalde periode af te bakenen (bijvoorbeeld een periode van zo'n achttien maanden tussen einde 1959 en april 1961).

De heer Ferdy Willems (VU&ID) vreest dat een uitbreiding van het onderzoeksdomein van de commissie erop neerkomt dat men door de bomen het bos niet meer ziet.

M. Erik Derycke (SP) propose que la délimitation de l'objet des recherches de la commission se fasse elle-même sur la base d'un appareil de questions établi préalablement par les historiens, qui procéderaient pour ce faire à un recensement des ouvrages déjà parus sur ce dossier ; la commission ferait ensuite un choix parmi ces questions.

Enfin, s'agissant des historiens auxquels il pourrait être fait appel, *Mme Leen Laenens (Agalev-Ecolo)* et *M. Ferdy Willems (VU & ID)* sont d'avis de recruter de préférence des scientifiques issus d'une institution pluraliste telle que le CRISP.

M. Herman Van Rompuy (CVP) juge au contraire qu'il ne faut pas se limiter à une seule institution; il lui paraît préférable de choisir les experts parmi les historiens qui ont étudié le sujet.

II. — DISCUSSION DES ARTICLES ET VOTES

Article 1er

Deux amendements sont déposés par *MM. Eyskens et Van Peel*.

L'amendement n° 1 (Doc. 50 0312/002) vise à permettre à la commission d'enquête d'élargir l'objet de l'enquête, en fonction des nécessités.

M. Marc Van Peel (CVP) renvoie aux propos de M. Van Rompuy lors de la discussion générale (*cf. supra*), pour souligner que l'assassinat de Patrice Lumumba devra être replacé dans son contexte historique – faute de quoi la commission pourrait être soupçonnée de parti pris.

M. Daniel Bacquelaine (PRL FDF MCC) et *Mme Leen Laenens (AGALEV-ECOLO)* jugent raisonnable que les éléments ayant conduit à la mort de Lumumba puissent être analysés dans leur cohérence par rapport au contexte historique.

M. Daniel Bacquelaine se demande toutefois s'il ne serait pas plutôt préférable d'arrêter une période précise (par exemple une période de quelque dix-huit mois allant de la fin 1959 à avril 1961).

M. Ferdy Willems (VU & ID) craint qu'élargir l'objet de l'enquête ne conduise à noyer le poisson.

De voorzitter merkt op dat het onderzoeksdomein alleen «naargelang de noodwendigheid» kan worden uitgebreid. Die precisering biedt de waarborg dat het niet mogelijk zal zijn het onderzoeksobject voortdurend te verleggen.

Amendement nr. 2 van de heren Eyskens en Van Peel (DOC 50 0312/002) strekt tot regeling van de samenstelling (vier onafhankelijke historici en vier onafhankelijke politologen onder wie ten minste een Afrikaan) van de expertencommissie waarop de onderzoekscommissie een beroep zal doen.

De heer Marc Van Peel (CVP) herinnert eraan dat tijdens de algemene bespreking (*zie boven*) werd voorgesteld de deskundigen nog vóór de aanvang van de werkzaamheden van de onderzoekscommissie in te schakelen.

De heer Daniel Bacquelaine (PRL FDF MCC) vindt het voorbarig nu reeds de aanstelling van de deskundigen tot in detail te willen regelen: de onderzoekscommissie zelf behoort haar werkzaamheden te regelen.

De heren Ferdy Willems (VU&ID), Erik Derycke (SP), Patrick Moriau (PS), Mevrouw Leen Laenens (AGALEV-ECOLO) en uw rapporteur delen dat standpunt.

Om ieder risico op een te Europees ingekleurde benadering te voorkomen, wenst *de heer Mark Eyskens (CVP)* evenwel nu al gepreciseerd te zien dat ten minste één van de deskundigen een Afrikaan moet zijn.

De voorzitter verklaart dat de werkzaamheden van de onderzoekscommissie in elk geval door een zo ruim mogelijke consensus moeten worden onderbouwd. Er zouden dan ook geen problemen mogen rijzen om zich ertoe te verbinden dat wordt nagegaan hoe de expertencommissie zo evenwichtig en representatief mogelijk kan worden samengesteld. In de logische lijn daarvan is de aanwezigheid van een Afrikaanse expert helemaal niet uitgesloten.

Het komt evenwel de onderzoekscommissie zelf toe haar deskundigen te kiezen.

De heer Van Peel (CVP) trekt na dit antwoord amendement nr. 2 in.

*
* *

Le président fait observer que l'élargissement de l'objet de l'enquête ne pourra se faire qu'«en fonction des nécessités». Cette précision est de nature à garantir qu'il ne sera pas possible de diluer l'objet de l'enquête.

L'amendement n° 2 de MM. Eyskens et Van Peel (Doc. 50 0312/002) tend à régler la composition de la commission d'experts à laquelle la commission d'enquête fera appel (quatre historiens indépendants et quatre politologues indépendants, dont un Africain au moins)

M. Marc Van Peel (CVP) rappelle qu'il a été proposé dans la discussion générale (*cf. supra*) de faire appel à des experts dès avant le début des travaux de la commission d'enquête.

M. Daniel Bacquelaine (PRL FDF MCC) juge prématuré de déjà vouloir entrer dans le détail de la désignation des experts : c'est à la commission d'enquête elle-même qu'il reviendra de régler ses travaux.

Ce point de vue est partagé par *MM. Ferdy Willems (VU & ID), Erik Derycke (SP) et Patrick Moriau (PS), Mme Leen Laenens (AGALEV-ECOLO) et votre rapporteuse*.

M. Mark Eyskens (CVP) souhaite qu'il soit toutefois précisé dès à présent qu'au moins un des experts sera un Africain, ceci afin d'éviter tout risque d'eurocentrisme.

Le président déclare que les travaux de la commission d'enquête devront en tout état de cause se fonder sur le consensus le plus large possible. Il ne devrait dès lors pas y avoir de difficultés à s'engager à ce que, lors de la constitution du comité d'experts, la composition la plus équilibrée et la plus représentative possible soit recherchée. Dans cette logique, la présence d'un expert africain n'est nullement exclue.

C'est toutefois la commission d'enquête elle-même qui devra choisir ses experts.

Sur la base de cette réponse, *M. Van Peel (CVP)* retire l'amendement n° 2.

*
* *

Amendement nr. 1 van de heren Eyskens en Van Peel, alsmede het aldus gewijzigde artikel 1 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 2 en 3

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

Ze worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 4

De heren Eyskens en Van Peel dienen amendement nr. 3 (DOC 50 0312/002) in, dat ertoe strekt te garanderen dat een beroep zal worden gedaan op deskundigen.

De voorafgaande bespreking toont aan dat daarover een ruime consensus bestaat.

Dit amendement, alsmede het aldus gewijzigde artikel 4 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 5

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt. Het wordt eenparig aangenomen.

*
* *

Het gehele aldus geamendeerde voorstel 312 wordt eenparig aangenomen.

Dientengevolge vervalt het voorstel 311.

De rapporteur,

Claudine DRION

De voorzitter,

Geert VERSNICK

L'amendement n° 1 de MM. Eyskens et Van Peel et l'article ainsi modifiés sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 2 et 3

Ces articles n'appellent aucune observation.

Ils sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 4

L'amendement n° 3 de MM. Eyskens et Van Peel (Doc. 50 0312/002) vise à garantir qu'il sera fait appel à des experts.

De la discussion qui précède, il ressort qu'il y a un large consensus à ce sujet.

Cet amendement et l'article ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 5

Cet article n'appelle aucune observation. Il est adopté à l'unanimité.

*
* *

L'ensemble de la proposition 312, tel qu'amendé, est adopté à l'unanimité.

La proposition 311 devient dès lors sans objet.

La rapporteuse,

Claudine DRION

Le président,

Geert VERSNICK